

spadá sem též zavádění nových daní a dávek, zvyšování ceny soli a uzavírání nových zápůjček po rozumu nejv. rozhodnutí ze dne 17. července 1860. Podobně jen s přivolením rady říšské naříditi možno konversi stávajících dluhů státních a zcizení, přeměnu nebo zatížení nemovitého vlastnictví státního; konečně mají se za spolupůsobení rady říšské zkoumati a stanoviti předlohy státních výdajů na příští rok, jakož i zkoumati účetní závěrky státní a výsledky roční bilance finanční.

IV. V kompetenci sněmů zemských přísluší dle říjnového diplomu veškery ostatní předměty zákonodárné (radě říšské nepřináležející); v královstvích a zemích koruny uherské vyřizovati se mají záležitosti tyto ústavně v příslušných sněmích a za jich působnosti ve smyslu jejich dřívějších ústav; v ostatních zemích má se díti totéž na základě jich zemských zřízení. Spolu byl nejv. vlastnoručním listem svědčícím předsedovi ministerstva ze dne 20. října 1860 zvýšen počet radů říšských sněmy obesílaných na 100. Počet jich měl se rozvrhnouti na jednotlivé země v poměru jich rozlohy, zalidnění a poplatnosti. O těchto ustanoveních diplomu říjnového poznamenává správně Palacký, že nejsou nikterak přesnými a nepochybnými; i narazil patent únorový na diplomu říjnovém se zakládající na tuhý odpor. Poukazovaliť přívrženci federativního útvaru říše rakousko-uherské k tomu, že tendencí ústavy říjnové jest položití těžiště zákonodárství do sněmů zemských, kdežto v únorovém patentu nepronikla ona stěžejní myšlenka diplomu říjnového. Uhři odvolávali se rovněž na ustanovení diplomu zamítnuvše patent únorový a zpěčující se obeslati rakouskou radu říšskou a k tomu poukazující se své strany, že byla říjnovým diplomem znovu uznána uherská ústava a že v diplomu tomto přiznáno Uhrám úplně zvláštní státoprávní postavení naproti ostatním rakouským zemím. Znovuzřízením ústavy uherské, státním vyrovnáním mezi Uhry a naší polovinou říše uzavřeným se strany jedné, vydáním rakouských základních zákonů státních se strany druhé (ústava prosincová z r. 1867) dochází se vlastně k tomu, že diplom říjnový má větším dílem dnes jen význam historický, byť uváděl se stále jako platný základní zákon. (Srv. čl. »Ústava« a »Rada říšská«).

Ústava soudní je souhrn zákonů a nařízení o organizaci příslušností, vnitřním zařízením a jednacím řádu soudů.

I. Základem ústavy soudní jsou:

1. Zákon ze dne 19. května 1868 č. 144 ř. z., dle něhož jest politická správa ve všech stolicích od soudnictví oddělena;

2. státní základní zákon ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z. (o moci soudcovské), jenž obsahuje podstatně tyto zásady: Spravedlnost ve státě vykonává se jménem císařovým. Soudcové jsou u výkonu svého soudcovského úřadu samostatní a nezávislí. Soudové nejsou oprávněni zkoumati platnost zákonů náležitě vyhlášených; ovšem však rozhodují v zákonném pořadu instancí o platnosti nařízení. Jednání před soudem nalézajícím jsou v záležitostech práva civilního a trestního ústní a veřejná. V řízení trestním platí zásada obžalovací. Při těžkých zločinech, jakož i při všech politických neb obsahem tiskopisu spáchaných zločinech a přechínech rozhodují o vině obžalovaného porotci: Císaři přísluší právo udíleti amnestií a prominouti neb zmírniti, tresty soudy vyslovené, jakož i prominouti právní následky odsouzení s výhradou obmezení, jež obsahuje

zákon o zodpovědnosti ministerské. 2. článek tohoto zákona jedná o soudech výmínečných, čl. 3 o soudech vojenských, čl. 4 o soudech policejních a důchodkových trestních; čl. 6 odkazuje na zákon o disciplinárním řízení proti soudcovským úředníkům, čl. 9 nařízení syndikátní, čl. 15 na zřízení a příslušnost správního soudního dvoru (viz čl. Řízení disciplinární, Soudy vojenské, Soudy výmínečné, Úřady důchodkové, Řízení syndikátní, Dvůr soudní správní).

3. Jurisdikční norma (zák. ze dne 1. srpna 1895 č. 111 ř. z.) a uvozovací zákon k j. n. (zák. z 1. srpna 1895 č. 110 ř. z.) upravují příslušnost soudů v právních záležitostech občanských sporných i nesporných. (Viz čl. Normy jurisdikční).

4. Zákon, jímž vydávají se předpisy o obsazování, vnitřním zařízení a řádě jednacím soudů (t. zv. zákon o organizaci soudní ze dne 27. listopadu 1896 č. 217 ř. z.). Na základě tohoto zákona vydán byl pak jednací řád pro soudy I. a II. stolice (nař. min. sprav. ze dne 5. května 1897 č. 112 ř. z., jenž neplatí pro soud nejvyšší, pro který i na dále je rozhodným statut ze dne 7. srpna 1850 č. 325 ř. z. (viz blíže čl. Řád jednací soudní).

II. Ústava soudů civilních zahrnuje organizaci a příslušnost soudů civilních.

1. Nejvyšší instancí je nejvyšší soudní dvůr (zřízený cís. pat. ze dne 7. srpna 1850 č. 325 ř. z.), jenž sídlí ve Vídni a jehož působnost vztahuje se na všechna království a země v říšské radě zastoupené. Nejvyšší soud sestává z I. a II. presidenta, 5 presidentů senátů, 48 radů a potřebného personálu pomocného a kancelářského. (Blíží viz ve čl. Dvůr soudní nejvyšší).

2. Druhou stolicí jsou:

a) sborové soudy I. stolice pokud jde o rozsudky neb usnesení soudů okresních;

b) vrchní zemské soudy, jde-li o rozsudky neb usnesení soudů sborových I. instance (též soudů obchodních (§§ 3, 4 jur. n.).

3. V první stolič rozhodují soudy okresní (po případě zvláštní soudy okresní ve věcech obchodních a námořských), soudy sborové I. stolice (soudy zemské neb krajské), soudy obchodní a soudy obchodní a námořské (§ 2 jur. n.). Soudy okresní obsazeny jsou soudcem okresním (přednostou soudu okresního) a potřebným počtem samosoudců; kromě toho buďte dle potřeby ustanoveni soudcovští úředníci pomocní. Za přednosty soudů okresních mohou z počtu soudců okresních ustanoveni býti radové zemského soudu a to také na více než na třetinu míst soudců okresních pro obvod každého vrchního soudu zemského toho kterého času systemisovaných (§ 24 zák. o org. s. a zák. z 3. června 1894 č. 106 ř. z. o zařazení části soudců okresních do VII. třídy hodnostní). Sborové soudy I. stolice obsazeny jsou presidentem (jenž ve větších městech může býti zařaděn do V. třídy hodnostní), vicepresidentem (pokud toho třeba, jakož i potřebným počtem radů a jiných hlasujících členů a soudcovských úředníků pomocných (§ 30 zák. o org. s.). Vrchní zemské soudy obsazeny jsou presidentem, vicepresidentem, jakož i potřebným počtem radů a soudcovskými úředníky pomocnými (§ 41 zák. o org. s.).

III. Pravomoc trestní vykonávají:

1. Soudy okresní.

2. Sborové soudy I. stolice vykonávají pravomoc:

a) jako soudy vyšetřující (§ 11 tr. ř.);

b) jako radní komory o přípravných vyhledáváních a vyšetřováních (§ 12);

c) jako soudy nalezací (§ 13 č. 1 tr. ř.);

d) jako soudy odvolací ve věcech přestupkových (§ 13 č. 2 tr. ř.).

3. Soudy porotní (viz čl. Porotci).

4. Sborové soudy II. stolice rozhodují o stížnostech proti usnesením radní komory (§ 114 tr. ř.), o odporu proti vydání v obžalovanost a o odvoláních, pokud se připouštějí ve smyslu §§ 283 a 345 tr. ř.; dohlédají dále nad činností trestních soudů ve svém obvodu a rozhodují o stížnostech na ně podaných, ač není-li pořad právní vyloučen neb něco jiného nařízeno.

5. Nejvyšší dvůr soudní jako soud zrušovací (kasační) rozhoduje o všech zmatečných stížnostech, pokud jsou tr. řádem připuštěny (§ 16 tr. ř.).

6. Státní zastupitelství: Při každém soudu I. stolice je zřízen státní zástupce, při každém sborovém soudu II. stolice vrchní státní zástupce a při nejvyšším soudu generální prokurátor s potřebným počtem náměstků. (Viz čl. Zastupitelstvo státní, Zastupitelstvo státní vrchní a prokurátor generální.)

7. Funkcionáři státního zastupitelství: Úkony státního zastupitelství obstarávají při soudech okresních orgány státního zastupitelství. (Viz čl. Zastupitelstvo státní).

IV. Nejvyšší soudní dvory práva veřejného.

1. Říšský soud zřízený na základě státního základního zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 143 ř. z. (Viz čl. Soud říšský).

2. Správní dvůr soudní (zák. z 22. října 1875 č. 36 ex 1876). (Viz čl. Dvůr soudní správní.)

3. Státní dvůr soudní (§§ 16—28 zák. ze dne 25. července 1867 č. 101 ř. z. (Viz čl. Dvůr soudní státní).

V. Soudy důchodkové. Viz čl. Úřady důchodkové trestní.

VI. Soudy vojenské. Viz čl. Soudy vojenské.

VII. Soudy živnostenské. Viz čl. Soudy živnostenské.

Ústavy dobročinné (humanitní).

I. Pojem a význam.

Ústavy dobročinnými jsou míněna veškerá opatření k tomu určená, aby trvale nebo dočasně odpomáhala dle možnosti osobám, které staly se k výdělku neschopnými ulevující bídě a nouzi a poskytující prostředky před schudnutím chránící, opatřující v jiných případech opět nemocným a na duchu chorým lékařskou pomoc nebo sloužící přímo za útulek osobám stíženým nezhojitelnými chorobami tělesnými nebo duševními, nebo konečně vychovávající opuštěné a zanedbané děti a vedouce je k píli a práci. Jakkoli vznešený a všeobsáhlý úkol tento pochopen a prováděn byl již od nejstarších dob a zejména církev co nejhorlivěji přispívala k rozšíření ústavů dobročinných, přece v mnohých směrech pociťován nedostatek důležitých těchto ústavů i ještě v 17. a 18. století. Úplný rozvoj ústavů dobročinných jest děkovati našemu století; přece však podnes vlivem hlavně poměrů sociálních nemohou stávající ústavy dobročinné úspěšně zbýti se úkolu svého, ježto potřeby neustále rostou obrovským